

Шуъба: Телекоммуникация соҳасида инновацияларни татбиқ этиш масалалари ва ечимлари

Ахборот коммуникация технологияларини жорий қилиш асосида почта алоқаси хизматларни рақобатбардошлигини ошириш

З.М.Отакўзиева Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги ТАТУ, “Почта алоқаси технологияси”
кафедраси мудири, и.ф.н.

Қ.О.Йигиталиев Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги ТАТУ магистранти

Жамият тизимида ахборот коммуникация технологияларининг жорий этилиши – хизмат кўрсатиш жараёнида ахборот алмашинув вақтини қисқартириш билан бирга, мижозларга кўрсатиладиган хизмат сифатини янги даражага чиқаришда муҳим омил бўлиб хизмат қиласди.

Ҳозирги кунда ҳар бир ташкилот, ўқув муассасаси, фирма ва ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларида раҳбар ва ходимлар фаолиятининг самарадорлигини ошириш мақсадида бошқарув жараёнларини маълум даражада автоматлаштиришга оид муаммоларни ечиш муҳим аҳамиятга эга. Шу қаторда “Ўзбекистон Почтаси” АЖ ва унинг худудий филиаллари шунингдек, почта алоқа тармоқларида ахборот технологияларини изчил жорий этиш олдимизда турган долзарб вазифа ҳисобланади. Шунингдек почта соҳасидаги барча ходимларнинг компьютер саводхонлигини ошириш масаласи ҳам долзарбдир. Чунки яратилган мавжуд технологиялардан самарали фойдалана олиш хизмат кўрсатиш сифатини баҳолаб беради.

Бугунги шароитда, интернет ва электроника даврида иқтисодиёт тармоқларида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш, «Электрон ҳукумат» тизими фаолиятини янада ривожлантириш устувор аҳамиятга эгадир.

Почта алоқаси соҳасига замонавий ахборот коммуникация технологияларини жорий этиш асосида янги турдаги хизматларни жорий этиш имконияти вужудга келади. Бу эса соҳа рақобатбардошлигини оширишга хизмат қиласди.

Инсоният ахборотлаштириш соҳасида ҳақиқий инқилобий ўзгаришлар даврини бошдан кечирмоқда, умумжаҳон ахборотлашган жамияти шаклланмоқда. Бу ўзгаришлар асосини ахборотлаштириш, телекоммуникация ва компьютер технологиялари негизида ахборотни узатиш ҳамда истеъмолчига етказиб беришнинг энг замонавий ва самарали воситалари дунёга келаётганлиги ташкил этади. Почта алоқаси эса иқтисодиётни мустаҳкамлашга хизмат қилувчи замонавий соҳа бўлиб, инсоният учун фойдали ва қулай хизмат турларини таклиф этади. “Ўзбекистон почтаси” АЖ ахборот-технологиялари ривожланишининг ютуқларига таянган ҳолда республикада мижозларга хизмат кўрсатиш тизимларини яратиш ва ишга тушириш ишларига алоҳида эътибор қаратмоқда.

Дарҳақиқат ахборот-коммуникация технологияларига талаб катта бўлган корхоналарнинг бу соҳада ишлар олиб бориши зарур ҳисобланиб, шу ўринда “Ўзбекистон Почтаси” АЖ нинг ахборот-коммуникация технологиялари билан тамилланганлик ҳолатига ҳам эътибор қаратиш лозим.

Ўзбекистон Президенти 7-феврал кунги фармони билан 2017—2021-йилларда Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича харакатлар стратегиясини тасдиқлади. Бунда стратегиянинг биринчи босқичида ахборот технологияларига алоҳида эътибор қаратди. Яъни давлат хизматининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини ривожлантириш, ахборот технологиялари ва “Электрон ҳукумат” тизимини такомиллаштириш, давлат хизматлари сифати ва самарасини ошириш, жамоатчилик назорати механизмларини амалда татбиқ этиш, фуқаролик жамияти институтлари ҳамда оммавий ахборот воситалари ролини кучайтириш каби масалалар кўзда тутилган.

Замонавий телекоммуникация воситалари имкониятлари жуда кенг тизим бўлиб, унга мультимедиа воситалари, компьютер тармоқлари, интранет каби тушунчалардан ташқари қатор янги тушунчалар ҳам киради. Буларга ахборот тизимлари, ахборот тизимларини бошқариш, ахборотларни узатиш тизимлари, маълумотлар омбори, маълумотлар омборини бошқариш тизими, билимлар омбори кабилар киради.

Почта ва телекоммуникация соҳаларини ривожлантириш борасида қабул қилинган қонун ҳужжатлари асосида мамлакатимизда почта алоқаси тармоқларини замонавийлаштириш, халқаро почта алоқасини янада такомиллаштириш, ахборот-коммуникация технологиялари негизида хизматларнинг янги турларини жорий этиш юзасидан кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Бугунги кунда глобаллашув шароитида ахборотнинг ўрни тобора ортиб бормоқда. Глобал ахборот тўрининг кенг ёйилиб бориши XXI асрни «Ахборот асри» дейилишининг асосий омили сифатида кўрилмоқда. Бундай ахборотни глобаллашуви шароитида ахборот алмашинуви, яъни ахборотни узатиш, қабул қилиш, ахборот узатиш каналларини танлаш ўзига хос технологияларни талаб қиласди. Ахборот алмашинуви технологияларини тўғри танланилиши ахборотни ўз вактидалигини, ишончлилигини, муҳимлилигини, мазмун моҳиятини тўлалигини, аҳамиятлилигини хамда бошқа ҳусусиятларини таъминлашга тўла ёрдам беради. Бошқарувда ахборот алмашинувининг ўзига хос ҳусусияти мавжуд бўлиб, у бошқарув самарадорлигини оширишда муҳим омил бўлиб хизмат қиласди.

Ташкилот бошқарувида ахборот алмашинуви жараёни ташкилот ташкилий-тузилмаси асосида юз беради. Яъни бошқарув бўғинлари бўйича ахборот алмашиниши жараёни горизонтал, бошқарув погоналари бўйича эса вертикал ҳолатда харакатланади, бу икки ҳолат ташкилот фаолияти учун бирдек аҳамиятли. Вертикал ҳолат бўйича айланиши ишлаб чиқариш самарадорлигини, горизонтал ҳолат бўйича харакатланиши ишлаб чиқаришни тўғри ташкил этилиши самарадорлигини ўлчашда асосий мезонлардан бири бўлиб хизмат қиласди.

Тузилмалар қанчалик мураккаб ёки соддалилигига қараб ахборот алмашинуви хам шунчалик ўзини ҳаракатини ўзгартириб боради. Ахборот алмашинуви жараёни ҳаракатини ўзгариши ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш жараёнига ўз таъсирини салбий ёки ижобий ҳолда кўрсатади. Ташкилотнинг ташкилий-тузилмаси бўйича ахборот алмашинуви горизонтал ҳолатда ҳаракатланиши орқали нималарга эришилади:

Бугун дунё миқёсида почта жўнатмаларининг ҳажми унчалик ўзгармаётган бўлсада, унинг анъанавий хизмат турларига нисбатан истиқболли имкониятлари туфайли куръерлик, тезкорлик билан етказиш ва логистика хизматлари ривожланиб бормоқда.

Хозирги кунда мамлакатимиз почта алоқаси хизматлари бозорида ўндан ортиқ субъектлар фаолият кўрсатиб, уларнинг олтитаси йирик хорижий компанияларнинг шўба корхоналари ҳисобланади. Ушбу субъектлар асосан куръерлик хизматларини кўрсатишга ихтисослашган бўлиб, почта алоқасининг анъанавий тури бўлмиш универсал хизматни биргина миллий оператор - «Ўзбекистон почтаси» акциядорлик жамияти кўрсатмоқда.

Шу нуқтаи назардан қараганда, почта алоқаси хизматлари бозорининг замонавий ривожланиш тенденциялари мамлакатимизнинг почта соҳасидаги қонунчилик базасини қайта кўриб чиқишини ва такомиллаштиришни тақозо этди.

Почта алоқаси мутахассисларининг малакасини янада ошириш, касб-хунар коллежларининг 1,9 мингдан зиёд ва Тошкент ахборот технологиялари университетининг 890 битирувчисини почта алоқаси, иқтисодиёт, ахборот-коммуникация технологиялари, бухгалтерия, менежмент ва бошқа мутахассисликлар бўйича иш билан таъминлаш почта алоқаси миллий операторининг 2017-2020-йиллардаги устувор вазифалари ҳисобланади.

Янги таҳирда қабул қилинган “Почта алоқаси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг асосий мақсади почта алоқаси тармоғининг барқарор ишлашини таъминлаш, почта алоқаси хизматларидан фойдаланувчиларнинг

манфаатларини ҳимоя қилиш, шунингдек, давлат бошқаруви, мамлакат мудофааси, давлат хавфсизлиги ҳамда ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ва муҳофаза этиш эҳтиёжларидан келиб чиқкан ҳолда почта алоқасига бўлган талабни қондиришдан иборат. Унинг таъсир доирасига почта алоқаси хизматлари бозорини тартибга солувчи, назорат қилувчи ва бошқарувчи давлат органлари, почта алоқасининг миллий оператори, оператор ва провайдерлар ҳамда бу хизматлардан фойдаланувчилар киради.

Янги таҳирдаги қонунда, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган ваколатли органнинг почта алоқаси соҳасидаги бошқаруви бўйича функциялари ҳам кенгайтирилди. Унинг ваколат доирасига, хусусан, почта тўловининг давлат белгилари ва давлат коллекциясини шакллантириш, франкирлаш машиналаридан фойдаланиш тартибини белгилаш каби янги функцияларни амалга ошириш киритилди.

Почта алоқаси мижозларга қулайлик яратиш мақсадида жамиятнинг веб-сайти орқали "Почта индексларини қидириш тизими" хизмати жорий этилган.

"Ўзбекистон почтаси" АЖ сайти орқали почта жўнатмалари нархини автоматлаштирилган тарзда ҳисоблаш тарификатори ишлаб чиқилди ва 2016 йилнинг январь ойида фойдаланишга топширилган.

"Ўзбекистон почтаси" АЖ сайтида мижозларга қулайлик яратиш учун почта бланкаларидан электрон кўринишда нусха олиш ва тўлдириш учун мўлжалланган бланкаларнинг электрон нусҳалари тайёрланди ва улар сайтнинг "Бланкалар" қисмига жойлаштирилиб қўйилган.

Хулоса қилиб айтганда, "Почта алоқаси тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг янги таҳирда қабул қилиниши ушбу соҳани ҳуқуқий тартибга солишнинг жаҳон тажрибасидан келиб чиқиб, почта ва курерлик хизматлари бозори фаолияти ва ривожланиш тенденсияларини, почта алоқаси соҳасида фаолият юритишнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш ҳамда Ўзбекистон Республикасининг бу соҳадаги қонунчилигини Умумжаҳон почта иттифоқига аъзо давлатлар қонунчилиги билан ўйғунлаштириш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Мирзиёев Ш.М. Таңқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11.

2. Мирзиёев Ш.М. Илм фан ютуқлари – тараққиётининг мухим омили// "Халқ сўзи" 2016 йил 31 декабрь.

3. 2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Харакатлар стратегияси "Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили"да амалга оширишга оид Давлат дастурини ўрганиш бўйича Илмий – оммабоп рисола Т., 2017 йил.

4. Почта қоидалари. 2-қисм. Пул маблағларининг почта ўтказмалари. (Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлигининг 2015 йил 8 июндаги 128-сон буйруғи билан тасдиқланган)

5. Ўзбекистон Республикаси 22.04.2009 й. ЎРҚ-211-сон "Почта алоқаси тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"ги Қонун билан тасдиқланган «Почта алоқаси тўғрисида»ги Қонуни (янги таҳирда). Тошкент, Ўзбекистон, 2009й.